

Záchyty parazitárních agens nebo protilátek proti nim v plzeňském regionu v létech 1981 – 2020

Karel Fajfrlík¹, Kristína Farkašovská², Dominika Jadroňová³

¹Mikrobiologický ústav LF a FN v Plzni

²Bioptická laboratoř Medicyt, Košice

³Oddelenie klinické biochemie nemocnice Agel, Levoča

Byla analyzována data z plzeňského regionu za čtyřicetileté období. Ve studii byl zaznamenán sestupný trend výskytu parazitárních infekcí. K největším změnám došlo v 90. letech minulého století, kdy se v ČR transformovalo zdravotnictví, hygienická služba a také docházelo ke změnám geografického uspořádání. To vše mohlo analýzu ovlivňovat. Vedle kvalitní diagnostiky je velmi důležité dodržovat nastavený systém hlášení kompetentním orgánům a z dlouhodobého hlediska i uchovávání relevantních dat.

Klíčová slova: parazitární infekce, systém hlášení, dostupnost dat

The Captures of Parasitic Agents or Their Antibodies in Plzeň Region in 1981-2020

The data from the Plzeň Region for 40 years were analysed. The study recorded a decreasing trend of parasitosis occurrence. The most significant changes occurred in the 90 s of the last century when the health care and public health care service were transformed together with the changes in geographical arrangement. All this was possibly able to influence the analysis. Apart from high-quality diagnostics, it is essential to abide by the set reporting system to competent bodies and also preserve relevant data in the long term.

Keywords: parasitosis, reporting system, data availability

NewsLab, 2023; roč. 14 (S): 89 – 90

Ve studii jsou zpracována data z parazitologických vyšetření za období 1981 – 2020 z plzeňského regionu. Pro zvýraznění úbytku pozitivních záchytů jsou srovnávána dvě dvacetiletá období: 1981 – 2000 a 2001 – 2020. Data jsou zatížena určitou chybou, protože za tak dlouhé období nebylo možné čerpat z jednoho zdroje. Rovněž došlo v roce 2000 k rozdělení původně Západočeského kraje na dva samostatné – Plzeňský a Karlovarský, proto uvádíme jako geografickou oblast plzeňský region. Z toho vyplynulo i rozdělení hlášení na dvě hygienické stanice. V některých letech došlo k výraznému navýšení počtu záchytů, které souvisely s momentální geopolitickou situací (např. povinnost vyšetřovat určité skupiny obyvatelstva).

Záchyt parazitárních infekcí v České republice má dlouhodobě sestupnou tendenci. Všechny podléhají povinnému hlášení hygienické službě. Každým rokem je hlášeno stále méně infekcí s protozoární i helmintární etiologií. Podobná situace je pravděpodobně ve všech zemích mírného podnebného pásu s podobnými hygienickými a protiepidemickými opatřeními. Jediná parazitóza, která si dlouhodobě udržuje svůj početní standard je svrab.

Diagnostiku a hlášení této infekce nezajišťují parazitologická pracoviště, ale většinou dermatologická nebo dermatovenerologická. Největší problémy jsou detekovány v domovech důchodců, léčebnách dlouhodobě nemocných a v ostatních zdravotnických zařízeních (**tabulka 1**).

Nejobtížnější v této studii bylo shromáždění relevantních dat. Během sledovaných 40 let došlo několikrát ke změně systému hlášení včetně médií, na kterých jsou data ucho-

vávána. Do roku 1992 data pochází z výročních zpráv KHS (Krajská hygienická stanice v Plzni), v letech 1993 – 2020 z dat EpiDatu a ISINu (Informační systém infekčních nemocí). Vše bylo srovnáváno s dostupnými čísly v jednotlivých laboratořích a někdy s daty NRL (Národní referenční laboratoře). Shromážděné údaje pocházejí ze standardních parazitologických vyšetřovacích metod na přímý průkaz parazitárních agens nebo jejich částí a na detekci protilátek proti nim (*Toxoplasma gondii*). Během sledovaného období nedošlo v tomto regionu k žádným personálním změnám v obsazení laboratoří nebo jen minimálním. Diagnostika po celou dobu byla standardní a řídila se pokyny NRL a nejnovějšími poznatky v procesech laboratorní diagnostiky. V žádném případě se nemůže jednat o chybnou diagnostiku, jak by se mohlo v některých letech zdát. Problémy nutno hledat na straně hlášení jednotlivých záchytů laboratořemi a jejich transformaci do celostátních statistik. Jedinou velkou změnou bylo rozdělení krajů a nově povinnost hlášení na HS Plzeňského a Karlovarského kraje. Pravdou je, že v Karlovarském kraji na přelomu tisíciletí některé laboratoře zanikly.

V letech 1981 – 2000 bylo detekováno z humánních vzorků celkem 8 360 helmintů nebo jejich částí a 7 934 protozoí nebo „akutních protilátek“ proti nim. V letech 2001 – 2020 to bylo pouze 1 018 záchytů helmintů nebo jejich částí a 389 protozoí. Ve statistice se objevují jen kontinuálně dohledatelné agens od roku 1981 až do současnosti.

Sledovaná protozoa: *Toxoplasma gondii*, *Trichomonas vaginalis*, *Giardia intestinalis*, *Entamoeba histolytica/dispar*, *Plasmodium spp.* a *Cryptosporidium spp.*

Tabulka 1. Počet hlásených záchytů svrabu v ČR v letech 2012 – 2021 (SZÚ Praha)

Kód	Diagnóza	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
B86	Svrab	3 336	3 960	4 202	4 277	4 590	3 711	3 483	3 570	2 382	3 310

Tabulka 2. Hlášené agens ve sledovaných obdobích. Prostřední sloupec demonstruje záchyty do roku 1995, téměř shodné s prvním sledovaným obdobím. Po tomto roce je úbytek markantní

Agens	1981 – 2000	1981 – 1995	2001 – 2020
<i>Ancylostoma duodenale</i>	546	541	78
<i>Ascaris lumbricoides</i>	1 073	1 008	79
<i>Trichuris trichiura</i>	1 604	1 500	113
<i>Enterobius vermicularis</i>	4 651	úbytek kontinuální	402
<i>Taenia saginata</i>	411	383	22
<i>Plasmodium spp.</i>	22	úbytek kontinuální	10
<i>Entamoeba hist./disp.</i>	23	18	6
<i>Giardia intestinalis</i>	2 527	2 419	58
<i>Toxoplasma gondii</i>	1 053	úbytek kontinuální	283
<i>Trichomonas vaginalis</i>	4 309	4 281	29
<i>Cryptosporidium spp.</i>	0	0	3

Sledování helminti: *Enterobius vermicularis*, *Ascaris lumbricoides*, *Trichuris trichiura*, *Ancylostoma duodenale*, a *Taenia saginata*

U všech parazitóz se dá shrnout, že zlomovým obdobím byly roky 1995 a 1996. Pravděpodobně to souvisí s transformací zdravotnického systému a s nástupem zdravotních pojišťoven na trh. Nejmarkantnější je to u záchytů *T. vaginalis* (vyšetření MOP), kdy ve sledovaném období až do roku 1995 bylo hlášeno 200 – 300 případů ročně, v roce 1996 jen 15 a v roce 1997 pouze jeden případ. Tato pohlavně přenosná infekce ale rozhodně nezmizela. Co konkrétně výsledky záchytů ovlivnilo, není dohledatelné. Byla to totiž doba, kdy se ve velkém rozmáhal i sexuální průmysl a všechny příhraniční oblasti směrem na západ byly doslova rájem tohoto byznysu.

Velký vliv na počet záchytů má vyšetřovaná klientela. V našem regionu byla do roku 1989 povinnost vyšetřovat cizí státní příslušníky vietnamské a kubánské národnosti, kteří pracovali ve Škodových závodech. Po roce 1989 tato povinnost skončila a počet záchytů se zvyšoval pouze nárazově při mimořádných vyšetřovacích akcích (běženec-ké tábory).

Tato studie tedy ukazuje, že je, samozřejmě, důležitá kvalitní laboratorní diagnostika infekčních agens, stejně jako důsledné hlášení všech záchytů a jejich standardní uchovávání. Trend úbytku je nezastavitelný, přesto na parazitární agens musíme stále myslet, musíme je umět diagnostikovat a tyto nálezy správně interpretovat a hlásit příslušným HS.

LITERATÚRA:

1. Výroční zprávy Protiepidemického odboru Krajské hygienické stanice v Plzni
2. Epidemiologická databáze EPIDAT
3. Informační systém infekčních nemocí ISIN
4. Data Národní referenční laboratoře pro diagnostiku střevních parazitóz v Praze
5. Materiály oddělení parazitologie FN v Plzni

RNDr. Karel Fajfrlík, Ph.D.
 Révová 12, 301 00 Plzeň, ČR
 e-mail: FAJFRLIK@fnplzen.cz